

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Сл. весник на РМ“ бр.58/00 и 44/02) и член 30 од Законот за основно образование (Службен весник на РСМ, бр. 161 од 5.8.2019 година), министерот за образование и наука донесе наставна програма по предметот Јазик и култура на Србите за VIII одделение на деветгодишното основно образование.

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО**

**Наставна програма по изборниот предмет
ЈАЗИК И КУЛТУРА НА СРБИТЕ**
за VIII одделение на деветгодишното основно образование

**Наставни програм изборног предмета
ЈЕЗИК И КУЛТУРА СРБА**
за 8. разред деветогодишњег основног образовања

Скопје, 2024

Назив на наставната програма	Јазик и култура на Србите
Назив наставног програма	Језик и култура Срба
Тип на наставна програма	Наставна програма по изборниот предмет Јазик и култура на Србите за основно образование и воспитание
Врста наставног програма	Наставни програм изборног предмета Језик и култура Срба за основно образовање и васпитање
Одделение	VIII одделение
Разред	8. разред
Број на часови неделно/годишно за реализација на наставната програма	Седмичен број часови: 2 ; годишен број часови: 72
Недељни/годишњи број/фонд часова за реализацију наставног програма	Недељни број часова: 2 ; годишњи број часова: 72
Цели на предметот Јазик и култура на Србите	Цели на наставата по предметот Јазик и култура на Србите се учениците да ги совладаат предвидените јазични содржини од областа на српскиот јазик и да се запознаат со одбраните дела од српската книжевност и со елементите на културата на српскиот народ. Наставата по овој предмет на учениците ќе им овозможи да развијат интерес за изучувањето јазик и книжевност во општотеориска смисла, а потоа и посебен интерес за изучување на српскиот јазик, книжевност и култура. Учениците треба да развиваат компетенции за јазично изразување и творење: слушање, говорење, читање и пишување на српски јазик; за доживување, толкување и вреднување книжевни дела; опишување театарски, филмски и други уметнички остварувања; за набљудување и опишување на околината; за усвојување знаења за српската историја и култура. Совладувањето на содржините во оваа програма на учениците ќе им овозможи да се стекнат со одредени знаења од областа на стандарднојазичниот систем на српскиот јазик и примената на српската јазична норма во практиката; ќе се запознаат со улогата и со потребата од учењето и од негувањето на српскиот јазик и култура. Притоа, кај учениците треба да се поттикнува и развива меѓусебно дружење и зближување со припадниците на сите националности во Република Северна Македонија. При реализацијата на наставната програма учениците ќе развиваат способност за самостојно учење, самообразување, комуникација, самостојно литературно и уметничко творење, усно и писмено јазично изразување, негување на српската култура и функционирање во современото општество.

Очекувани резултати на наставната програма за VIII одделение

Циљеви предмета Језик и култура Срба

Очекуваните резултати од наставата по изборниот предмет Јазик и култура на Србите за VIII одделение од основното деветгодишно образование:

- обновување и утврдување на содржините/материјалот обработени во претходното одделение;
- усвојување јазични елементи (зборови и фрази) при обработката на предвидени тематски единици од областа на српскиот стандарднојазичен систем и нивната примена во изразување/дијалог со цел да се развива основа за комуникативната компетенција (правилен изговор и интонација) при именување предмети и суштества, искажување дејство (активни и пасивни реченици), искажување особини на предмети и суштества, искажување присвојност и потекло, искажување директен и индиректен предмет, искажување намена, искажување просторни, временски, начински, каузални и количински односи, искажување дејство во однос на времето на говорење, истовремени дејства, начини на вршење дејства и средства со кои се врши дејството;
- оспособување за примена на елементарните граматички и правописни правила (опфатени со наставната програма) при усното и писменото изразување на српски јазик;
- оспособување за читање, усно и/или писмено прераскажување и доживување, толкување и вреднување одбрани текстови од српската книжевност (поезија и проза), како и за усно и/или писмено прераскажување и опишување одбрани драмски текстови, случки, илустрации и сл. на српски стандарден јазик предвидени со наставната програма;
- постепено, систематично и доследно оспособување на ученикот за логичко разбирање и критичко проценување на прочитан литературен текст;
- запознавање на културата на српскиот народ и развивање почит кон културата на другите националности.

Циљеви наставног програма предмета Језик и култура Срба јесу савладавање предвидених језичких садржаја из области српског језика, као и упознавање с одабраним делима српске књижевности и елементима културе српског народа. Настава ће ученицима омогућити развијање интересовања за изучавање језика и књижевности с општетеоријског аспекта, а потом и посебно занимање за изучавање српског језика, књижевности и културе. Ученици треба да развијају компетенције за језичко изражавање и стварање: слушање, говорење, читање и писање на српском језику; доживљавање, тумачење и вредновање књижевних дела; описивање позоришних, филмских и других уметничких остварења; опажање и описивање околине; усвајање знања о српској историји и култури. Савладавање садржаја овог наставног програма ученицима ће омогућити стицање одређеног знања из области српског стандарднојезичког система и примену српске језичке норме у пракси; ученици ће се упознати с улогом и потребом за учењем и неговањем српског језика и културе. Притом, код ученика треба подстицати и развијати меѓусобно дружење и зближавање с припадницима свих националности у Републици Северној Македонији. Током реализације наставног програма ученици ће развијати способности самосталног учења, самообразовања, комуникације, самосталног

<p>Оперативни задаци наставног програма за 8. разред</p>	<p>књижевног и уметничког стваралаштва, усменог и писменог језичког изражавања, неговања српске културе и функционисања у савременом друштву.</p> <p>Оперативни задаци наставе изборног предмета Језик и култура Срба за 8. разред деветогодишњег основног образовања:</p> <ul style="list-style-type: none"> – обнављање и утврђивање градива/материје савладаног у претходном разреду; – усвајање језичких елемената (речи и фраза) приликом обраде предвиђених тематских јединица из области српског стандарднојезичког система и њихова примена у изражавању/дијалогу с циљем развијања основа комуникативне компетенције (правилни изговор и интонација) приликом именовања предмета и бића, исказивања радње (активне и пасивне реченице), исказивања особина предмета и бића, исказивања присвојности и потицања, исказивања правог и неправог објекта, исказивања намене, исказивања просторних, временских, начинских, каузалних и количинских односа, исказивања радње у односу на време говорења, исказивања истовремених радњи, исказивања начина вршења радње и средства којим се она врши; – оспособљавање за примену елементарних граматичких и правописних правила (обухваћених наставним програмом) у усменом и писменом изражавању на српском језику; – оспособљавање за читање и усмено и/или писмено препричавање и доживљавање, тумачење и вредновање одабраних текстова (поетских и прозних) из српске књижевности, као и оспособљавање за усмено и/или писмено препричавање односно описивање на српском стандардном језику одабраних драмских текстова, догађаја, илустрација и сл. обухваћених наставним програмом; – поступно, систематично и доследно оспособљавање ученика за логичко схватање и критичко процењивање прочитаног књижевног текста; – упознавање с културом српског народа и развијање поштовања култура других националности.
<p>Компоненти на наставната програма</p>	<p>Наставната програма по изборниот предмет Јазик и култура на Србите поделена е на три компоненти (подрачја): Слушање и говорење, Читање и пишување и Култура на Србите.</p>
<p>Тематске целине наставног програма</p>	<p>Наставни програм изборног предмета Језик и култура Срба подељен је на три тематске целине (подручја): Слушање и говорење, Читање и писање и Култура Срба.</p>
<p>Материјално-технички и просторни услови</p>	<p>Програмата во однос на просторните услови се темели врз Нормативот за простор, опрема и наставни сретства за деветогодишното основно образование, кој го донел министерот за образование и наука.</p>
<p>Материјално-технички и просторни услови</p>	<p>У погледу просторних услова за рад Наставни програм је усклађен са Нормативом о простору, опреми и наставним средствима за деветогодишње основно образовање, који је донео министар за образовање и науку.</p>

<p>Норматив на наставен кадар</p> <p>Врста стручне спреме наставника</p>	<p>За реализација на наставната програма по предметот Јазик и култура на Србите, а согласно со Законот за основно образование на Република Северна Македонија, се предвидува наставата да ја реализираат наставници кои завршиле:</p> <ul style="list-style-type: none"> –Филолошки факултет–Дипломиран професор по српски јазик и литература (наставна насока) VII/1, т.е. VIA според Македонската рамка на квалификации (МРК) и 240 ЕКТС; –Филолошки факултет-Дипломиран професор по историја на книжевностите на народите на СФРЈ со српскохрватски јазик (по стара програма, наставна насока)VII/1, т.е. VIA според Македонската рамка на квалификации (МРК) и 240 ЕКТС; –Филолошки факултет–Дипломиран филолог по српски јазик и литература VII/1, т.е. VIA според Македонската рамка на квалификации (МРК) и 240 ЕКТС со завршена педагошко-психолошка и методска подготовка според соодветна акредитирана програма; –Филолошки факултет Дипломиран професор по македонски јазик и литература со српски јазик како втор главен предмет (изборен модул за студентите од матичната катедра) VII/1, т.е. VIA според Македонската рамка на квалификации (МРК) и 240 ЕКТС; –Филолошки факултет–Дипломиран професор со српски јазик како втор главен предмет (изборен модул за студентите од другите катедри) VII/1, т.е. VIA според Македонската рамка на квалификации (МРК) и 240 ЕКТС.
--	--

<p>Реден број</p> <p>//</p> <p>Редни број</p>	<p>Резултати од учење</p> <p>//</p> <p>Исходи учења</p> <p>Ученикот/ученичката ќе биде способен/а да:</p> <p>//</p> <p>Ученик/ученица ќе бити способен/способна да:</p>	<p>Содржини и поими</p> <p>//</p> <p>Садржаји и појмови</p>	<p>Активности и методи</p> <p>//</p> <p>Активности и методе</p>	<p>Стандарди за оценување на постигнувањата</p> <p>//</p> <p>Стандарди за оцењивање образовних постигнућа</p> <p>Ученикот/ученичката може да:</p> <p>//</p> <p>Ученик/ученица може да:</p>
---	---	---	---	--

Тематска целина: СЛУШАЊЕ И ГОВОРЕЊЕ

<p>1.</p>	<p>– интерпретативно препричава текст по самостално сачињеном плану.</p>	<p>Препричавање:</p> <p>– интерпретативно препричавање текста (вежбање говорних способности).</p> <p>Појмови: интерпретативно препричавање, интонација, дикција, главно, споредно, управни говор, дијалог, неуправни говор, нарација, интересовање, подстрек, услов, хронолошко препричавање, ретроспективно препричавање.</p>	<p>– Вежбања за препричавање:</p> <p>Наставник подсећа ученике на садржину неке од бајки које су обрађиване на часовима у претходним разредима, а потом од њих тражи да замисле ситуацију у којој бајку треба да препричају некоме ко је никада није прочитао. Ученици затим праве своје планове излагања и излажу сопствене верзије задатих садржина. Да би се избегло понављање и монотонија на часу, ученицима може бити задата садржина више бајки. Такође, ученици могу препричавати и неке друге текстове или одломке текстова (по избору наставника или ученика).</p> <p>Напомена: Приликом препричавања, ученицима треба нагласити да је веома важно да издвоје најбитније делове из садржине сваке бајке. Посебно треба свратити пажњу на то да ученици приликом препричавања не пропусте главне елементе садржаја бајке или пак да своје излагање не оптерете мање важним детаљима из бајке коју препричавају.</p>	<p>– уз помоћ наставника препричава текст с појединим грешкама у интонацији и дикцији;</p> <p>– самостално интерпретативно препричава текст, износећи најважније елементе прочитаног текста.</p>
-----------	--	--	--	--

2.	<p>– уочава и тумачи одлике и функције неуметничких текстова;</p> <p>– препознаје технички опис и техничко приповедање.</p>	<p>Облици изражавања:</p> <p>– технички опис и техничко приповедање (административни стил).</p> <p>Појмови: неуметнички текстови, технички опис, техничко приповедање (административни стил).</p>	<p>– Вежбања:</p> <p>Наставник помоћу примера ученицима објашњава специфичности бирократског језика. Указује на неприхватљиву употребу уобичајених језичких средстава (номинализовани исказ, употреба речи страног порекла, ублажавање исказа) у бирократском језику.</p> <p>Ученици на примерима анализирају и употребу помоћних речи, неодређеност исказа, квазинаучност – средства која су сама по себи и у обичним приликама неприхватљива. Анализа се може спровести на текстовима предложеним у уџбенику.</p> <p>На одговарајућим текстовима ученици треба самостално да уочавају језичка средства карактеристична за бирократско изражавање.</p>	<p>– уочава одлике неуметничких текстова;</p> <p>– уочава и тумачи одлике и функције неуметничких текстова;</p> <p>– препознаје технички опис и техничко приповедање на примерима неуметничких текстова;</p> <p>– тумачи технички опис и приповедање у неуметничким текстовима и упоређује их с уметничким текстовима.</p>
3.	<p>– обнавља усвојене садржаје о акцентима из претходног разреда;</p> <p>– чита и изговара речи и текстове у складу са српском стандарднојезичком нормом;</p> <p>– уочава (дистинктивну) фонолошку вредност акцента и говори о разлици коју она уноси у значење</p>	<p>Акценти српског стандардног језика:</p> <p>– увежбавање места акцента, квантитативних и квалитативних разлика међу акцентима у српском стандардном језику;</p> <p>– препознавање акцената и ортоепија.</p> <p>Појмови: акценат, место акцента, квалитет и квантитет акцента, фонолошка вредност, прозодија, ортоепија.</p>	<p>– Вежбања на часу:</p> <p>Наставник заједно с ученицима може радити на акцентовању речи из одабраног текста, уз слушање звучног записа и проверавање акцентовања у нормативном речнику.</p> <p>Од задатих речи ученици састављају реченице, водећи рачуна о томе да акценат задатих речи утиче на њихово значење: <i>лук, раван, кос, лети, око, седи.</i></p> <p>Ученици усправним линијама деле задати текст на акценатске целине:</p>	<p>– повезује нове садржаје о акцентима са усвојеним садржајима о акцентима у претходном разреду;</p> <p>– логички повезује и објашњава усвојена и нова знања о акцентима српског стандардног језика;</p> <p>– уз помоћ наставника препознаје место и дужину акцената и акценатује, тј. правилно изговара речи на</p>

	речи у српском стандардном језику.		<p>„А жени и деци ништа о томе не кажемо, да се не би плашили да ће нам се то још који пут десити, јер зима је тако дуга... Јер зима је тако дуга – то је стални рефрен у говору ових људи, стално резигнирано јадање у овој земљи где је од човека до човека пусто и далеко.“ (Из путописа „Писма из Норвешке“ Исидоре Секулић).</p> <p>У наведеном тексту појављују се речи које немају свој акценат. Такве речи чине акценатску целину са речима уз које стоје. У вези с тим ученици треба да допуне следеће реченице: Проклитике стоје _____ речи. Енклитике стоје _____ речи.</p>	<p>српском стандардном језику;</p> <p>– самостално препознаје место и дужину акцента и акцентује, тј. правилно изговара речи на српском стандардном језику;</p> <p>– уз помоћ наставника објашњава значење речи у којима је место и/или дужина акцента семантичко-диференцијално средство;</p> <p>– самостално објашњава значење речи у којима је место и/или дужина акцента семантичко-диференцијално средство и правилно изговара такве примере.</p>
--	------------------------------------	--	--	--

Реден број	Резултати од учење // Исходи учења	Содржини и поими // Садржаји и појмови	Активности и методи // Активности и методе	Стандарди за оценување на постигнувањата // Стандарди за оцењивање образовних постигнућа Ученикот/ученичката може да:
//	Ученикот/ученичката ќе биде способен/а да: //			

	Ученик/ученица ће бити способан/способна да:			// Ученик/ученица може да:
ЧИТАЊЕ И ПИСАЊЕ				
ЈЕЗИК				
1.	<p>– препознаје именице у генитиву унутар реченице (или текста);</p> <p>– препознаје функцију присвојности, потицања или припадања код именица у генитиву;</p> <p>– препознаје именичке заменице у генитиву које врше функцију присвојности, припадања или потицања;</p> <p>– препознаје именице и синтагме у генитиву са функцијом прилошке одредбе.</p>	<p>Генитив:</p> <p>– препознавање и употреба именица и именичких заменица у генитиву;</p> <p>– препознавање одређених синтаксичких функција генитива (присвојност, потицање, припадање, прилошка одредба).</p> <p>Појмови: падеж, деκлинација, генитив, средство, присвојност, припадање, потицање, прилошка одредба.</p>	<p>– Вежбања:</p> <p>У следећој реченици подвуци именице у генитиву и одреди падежна значења: <i>Тихо је отворио врата собе и са привеска скинуо кључ.</i></p> <p>У наведеном одломку из уметничке бајке <i>Небеска река</i> Гроздане Олујић ученици треба да подвуку речи у генитиву и одреде значење и службу подвучених речи: <i>Преко читавог неба, сва блистава, као шарени лук, путовала је мала река. Један крај лука дотицао је врх планине, други је нежно зарањао у море, али она сама није припадала ни планини ни мору. Била је небеска река. Назвали су је дуга.</i></p>	<p>– уз помоћ наставника препознаје именице у генитиву;</p> <p>– самостално препознаје именице у генитиву и правилно примењује генитив у усменом и писменом изражавању;</p> <p>– уз помоћ наставника препознаје синтаксичку функцију присвојности, потицања или припадања код именица у генитиву;</p> <p>– препознаје и разликује синтаксичке функције именица у генитиву (присвојност, потицање и припадање);</p> <p>– уз помоћ наставника препознаје именичке заменице у генитиву које врше синтаксичку функцију присвојности, припадања или потицања;</p>

				<ul style="list-style-type: none">– самостално препознаје именичке заменице у генитиву и правилно их примењује у облику генитива у усменом и писменом изражавању; – уз помоћ наставника препознаје синтаксичку функцију прилошке одредбе код именица у генитиву; – самостално препознаје синтаксичку функцију прилошке одредбе код именица у генитиву.
--	--	--	--	--

<p>2.</p>	<p>– повезује граматичке категорије усвојене у претходном разреду с новим наставним садржајима;</p> <p>– препознаје и правилно користи синтагме са различитим синтаксичким функцијама у усменом или писменом изражавању.</p>	<p>Синтакса падежа и синтагме:</p> <p>– понављање усвојених знања о обрађеним падежима и њиховим синтаксичким функцијама (номинатив, акузатив, датив, локатив, инструментал, вокатив и генитив);</p> <p>– препознавање функција синтагме у различитим падежним облицима у реченици.</p> <p>Појмови: синтакса падежа, номинатив, акузатив, датив локатив, инструментал, вокатив, генитив, субјекат, именски део предиката, прави објекат, неправи објекат, прилошка одредба, друштво, средство, потицање, присвојност, припадање, предлози, синтагма.</p>	<p>– Вежбања:</p> <p>Именицу из заграде стави у одређени падеж: <i>Одисеј је испричао својој жени</i> _____ (<i>Пенелопа</i>) <i>како је лутао десет година.</i></p> <p><i>О</i> _____ (<i>рибе и водоземци</i>) <i>учили смо на часу биологије.</i></p> <p><i>У</i> _____ (<i>двориште</i>) <i>су се играла деца.</i></p> <p>Заокружи слово испред именице <i>прозор</i> у инструменталу и употреби је у реченици: а) прозора б) прозором в) прозора Које значење датива уочаваш у следећој реченици: <i>Мајка свих река осмехну се тек рођеној кћери.</i> _____</p> <p>Утврди и напиши када је подвучена именица у номинативу а када у акузативу: <i>Ручак је на столу.</i> _____ <i>Мајка је спремила ручак.</i> _____ <i>Букнуо је пожар.</i> _____ <i>Угасили смо пожар.</i> _____</p> <p>Напиши вокатив следећих именица и подвуци гласове који су се променили (К→Ч): ујак _____</p> <p>војник _____</p>	<p>– примењује усвојена знања о падежима и синтакси падежа (номинатив, акузатив, датив, локатив, инструментал, вокатив);</p> <p>– примењује усвојена знања о падежима и синтакси падежа (номинатив, акузатив, датив, локатив, инструментал и вокатив) и повезује их са новим наставним садржајима (генитив, синтагма у генитиву);</p> <p>– уз помоћ наставника користи се синтагмама у усменом и писменом изражавању примењујући претходно усвојена знања о синтакси падежа;</p> <p>– правилно се користи синтагмама у усменом и писменом изражавању примењујући претходно усвојена знања о синтакси падежа.</p>
-----------	--	--	---	--

			<p>ученик _____</p> <p>пуковник _____</p> <p>Исправи грешке у реченицама:</p> <p>Скројила је сукњу са маказама.</p> <p>Опрала је косу са шампоном.</p> <p>Милан је чистио двориште са метлом.</p> <p>Секао сам месо с ножем.</p> <p>Заокружи слова испред реченица у којима је употребљен локатив:</p> <p>а) На планини се још увек задржао снег.</p> <p>б) Упутили смо се ка планини због скијања.</p> <p>в) Сваки распуст сам проводио у планини.</p> <p>г) Пишем задатак о планини коју волим.</p>	
3.	– препознаје и примењује личне глаголске облике у плусквамперфекту у усменом и/или писменом изражавању;	<p>Плусквамперфекат:</p> <p>– препознавање и употреба плусквамперфекта у српском стандардном језику;</p> <p>– препознавање предиката у плусквамперфекту.</p>	<p>– Вежбања:</p> <p>У наведеним реченицама ученици подвлаче личне глаголске облике у плусквамперфекту.</p> <p>а) Кад смо стигли на концерт, Ана је већ била отпевала своју песму.</p>	<p>– уз помоћ наставника препознаје и гради облике плусквамперфекта;</p> <p>– самостално препознаје и гради облике плусквамперфекта;</p>

	<p>– препознаје предикате у плусквамперфекту у реченици (или тексту).</p>	<p>Појмови: лични глаголски облик, сложени глаголски облик, глаголско време, плусквамперфекат.</p>	<p>б) Време се беше покварило, па нисмо отпутовали на острво. в) Пре него што смо ушли, врата су се била сама отворила.</p> <p>Ученици наведене реченице треба да допуне облицима плусквамперфекта направљеним од глагола у заградама:</p> <p>а) Када смо стигли у биоскоп, она _____ (седети) на свом месту. б) Пре него што смо проговорили, Милош (заспати).</p>	<p>– уз помоћ наставника препознаје предикат у плусквамперфекту унутар реченице (или текста);</p> <p>– самостално препознаје предикат у плусквамперфекту унутар реченице (или текста).</p>
4.	<p>– препознаје трпни глаголски придев и користи га у усменом и писменом изражавању;</p> <p>– препознаје и разликује активни и пасивни облик глагола и реченица.</p>	<p>Појам актива и пасива:</p> <p>– препознавање и употреба трпног глаголског придева;</p> <p>– препознавање и употреба активних и пасивних облика реченица.</p> <p>Појмови: трпни глаголски придев, пасивна реченица, активна реченица.</p>	<p>– Вежбања:</p> <p>Ученици прво треба да прочитају дати одломак из приповетке „Ливада у јесен“ Данила Киша а затим да допуне реченице испод одломка. Након тога, наставник од ученика захтева да одреде субјекат у допуњеним реченицама. Кроз ова вежбања ученици треба да овладају основним знањима о пасивним реченицама у којима је употребљен трпни глаголски придев.</p> <p><i>По том широком простору, ширем од круга који је покривао шатор (по изгажености земље јасно се виде његове границе), леже по земљи још светли поклопци тивских флаша, разбацани без реда, оперважени по ивицама танком чипком, као цветови, расквашени опушци цигарета, огризине јабука, већ зарђале коштице од воћа, згажени фишеци од сладоледа, трагови коња и људи, сасушени брабоњци циркуских звери, коре хлеба, листови старих новина на којима су седели гледаоци, истргнуте странице из</i></p>	<p>– уз помоћ наставника препознаје облик трпног глаголског придева;</p> <p>– самостално препознаје, гради и примењује облике трпног глаголског придева у усменом или писменом изражавању;</p> <p>– препознаје активне и пасивне реченице у тексту на српском стандардном језику;</p> <p>– самостално претвара активне реченице у пасивне и обрнуто и користи их у усменом или писменом изражавању.</p>

ђачких свезака с цртежима, кутије од цигарета, од шибица, разваљене кесе од хартије по којима шетају мрави. На месту где је стајао стари космати циркуски коњ, „пони”, земља је изрована копитима, трава искорењена, само се још нађе покоја влат згажене и измуљане сламе, сасвим потамнеле. Мало даље, виде се трагови негдашњег шатора за мајмуне; четвртасти плато, из којег још вуре, по угловима, грубо тесани клинови од храстовине, с горње стране ољуштени ушницама секире.

Поклопци пивских флаша су _____
_____ без реда, _____
по ивицама танком чипком, као цветови.

Опушци цигарета су _____,
фишеци од сладоледа _____.

Странице из ђачких свезака са цртежима
су _____.

Кутије од цигарета, од шибица, кесе од
хартије по којима шетају мрави су _____
_____.

На месту где је стајао стари космати
циркуски коњ, „пони”, земља је _____
_____ копитима, трава _____
_____, само се још нађе покоја
влат сламе која _____,
_____, и сасвим _____.

Мало даље, виде се трагови негдашњег
шатора за мајмуне; четвртасти плато, из
којег још вуре, по угловима, клинови од

			хрстовине који су грубо _____ _____, са горње стране _____ _____ ушицама секире.	
5.	<p>– разликује речце од других врста речи у српском стандардном језику;</p> <p>– разликује узвике од других врста речи у српском стандардном језику.</p>	<p>Речце и узвици:</p> <p>– усвајање појма речце у српском стандардном језику;</p> <p>– усвајање појма узвика у српском стандардном језику.</p> <p>Појмови: врсте речи, непроменљиве врсте речи, речце, узвици.</p>	<p>– Вежбања:</p> <p>Наставник подсећа ученике на претходно усвојена знања о писању речце <i>не</i> и речце <i>ли</i>. На основу тога, ученици уз помоћ наставника дефинишу речце као посебну врсту речи у српском стандардном језику. Потом, раде и следеће задатке:</p> <p>Напиши питање у ком ћеш употребити упитну речцу ЛИ и одговори на то питање: Питање: _____ Одговор: _____</p> <p>Подвуци речцу ЛИ тамо где је запазиш: а) Да ли играш тенис? б) Да ли је колач укусан? в) Одговара ли теби та јакна? г) Лепог ли детета.</p> <p>Заокружи слово испред реченице у којој је речца НЕ правилно написана (правила о састављеном и растављеном писању речи): а) Не желим да се играм са Петром. б) Не смем да закасим на тренинг. в) Незнам те стихове. г) Нежелим да идем зубару. д) Нећу да ти додам лопту!</p> <p>Објасни по чему се разликују следеће реченице: Да ли ми је чиста хаљина?</p>	<p>– уз помоћ наставника издваја и препознаје речце као врсту речи у српском стандардном језику;</p> <p>– самостално издваја, препознаје и примењује речце као врсту речи у усменом или писменом изражавању;</p> <p>– уз помоћ наставника издваја и препознаје узвике као врсту речи у српском стандардном језику;</p> <p>– самостално издваја, препознаје и примењује узвике као врсту речи у усменом или писменом изражавању.</p>

			<p>Дали су ми чисту хаљину.</p> <hr/> <p>Слична вежбања наставник задаје ученицима и за друге речце српског стандардног језика. Од ученика се може захтевати да празна места у реченицама (или тексту) попуне различитим речцама итд.</p> <p>Будући да су узвици речи које немају лексичко већ фоносимболичко значење, на овом нивоу учења српскога језика наставник ученицима припрема вежбе са неким од најфреквентнијих узвика, који се свакодневно могу чути. Факултативно, наставник може приредити ученицима вежбе помоћу којих ће они уочити разлике и сличности при употреби узвика у српском и македонском стандардном језику.</p>	
б.	<p>– користи се Правописом приликом учења, језичког стварања, писменог изражавања и писања вежби, домаћих задатака, састава и сл.;</p> <p>– препознаје и користи се знаковима интерпункције у складу са правописним правилима српског стандардног језика.</p>	<p>Правопис:</p> <p>– навикавање ученика на коришћење важећег <i>Правописа српског језика</i> (његовог школског издања);</p> <p>– интерпункцијски знаци (примена).</p> <p>Појмови: норма, правопис, писмено изражавање, интерпункција, запета, тачка, упитник, узвичник, тачка запета, две тачке, наводници, апостроф, црта, цртица, заграда, писање редних</p>	<p>– Вежбања:</p> <p>Следећи текст препиши писаним ћириличким словима водећи рачуна о одговарајућим правописним правилима:</p> <p>У ЦЕНТРУ БЕОГРАДА СЕ НАЛАЗИ ТРГ РЕПУБЛИКЕ ЈЕДАН ОД НАЈЛЕПШИХ ТРГОВА У ГРАДУ НА ОВОМ ТРГУ ЈЕ СПОМЕНИК КНЕЗУ МИХАЈЛУ НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ И НАРОДНИ МУЗЕЈ НЕДАЛЕКО ЈЕ КНЕЗ МИХАЈЛОВА УЛИЦА ОМИЉЕНА УЛИЦА БЕОГРАЂАНА АЛИ И МНОГОБРОЈНИХ ГОСТИЈУ БЕОГРАДА. НА ЊЕНОМ КРАЈУ ЈЕ КАЛЕМЕГДАН НАЈВЕЋИ И НАЈЛЕПШИ ПАРК У</p>	<p>– познаје и примењује основна правописна правила (писање великог и малог слова, датума, писање тачке, упитника, узвичника, зареза и сл.)</p> <p>– познаје и примењује основна и остала правописна правила;</p> <p>– препознаје знакове интерпункције и примењује интерпункцијска правила уз помоћ/консултовање Правописа;</p>

		<p>бројева, писање датума, писање речце <i>не</i>, писање речце <i>ли</i>, писање речце <i>нај</i>.</p>	<p>БЕОГРАДУ У ЊЕМУ СЕ НАЛАЗИ СТАРА ТВРЂАВА СА КОЈЕ ЈЕ ДИВАН ПОГЛЕД НА НОВИ БЕОГРАД И УШЋЕ САВЕ У ДУНАВ</p> <p>Упиши запете тамо где је потребно:</p> <p>а) Вук Стефановић Караџић скупљао је народне песме приповетке пословице и загонетке.</p> <p>б) Иво Андрић писац романа На Дрини ћуприја добио је Нобелову награду.</p> <p>в) Молим Вас професоре поново ми објасните тај задатак.</p> <p>г) Где на сајму има и јефтених књига.</p> <p>д) Пре него што седнеш за сто опери руке.</p> <p>ђ) Гуслар најзад запева силовито.</p> <p>Следеће реченице напиши у управном говору.</p> <p>МИРА МИ ЈЕ РЕКЛА ДА БИ ВОЛЕЛА ДА ОТПУТУЈЕ НА ЦРНОГОРСКУ ОБАЛУ.</p> <p>МИРА И НЕВЕНА СУ ИЗЈАВИЛЕ ДА БИ РАДО ИШЛЕ НА ДОЧЕК НОВЕ ГОДИНЕ У НЕКУ ОД ЕВРОПСКИХ ДРЖАВА.</p> <p>Заокружи слова испред реченица које су са правописног аспекта тачно написане.</p> <p>а) Сви одоше у Нови сад.</p> <p>б) Не долазим код тебе, на жалост, већ идем код ње.</p> <p>в) Мирко је у ствари неодлучан.</p>	<p>– примењује интерпункцијска правила уз повремено консултовање Правописа у вези са типичним примерима и недоумицама које се јављају приликом писменог изражавања.</p>
--	--	---	---	---

			<p>г) Ни један мој друг није нај бољи друг.</p> <p>д) Допутовао је на подгорички аеродром 22. септембра 2005. године.</p>	
7.	<p>– усваја основне појмове о облику (форми) и писању резимеа;</p> <p>– резимира садржај текста издвајајући најважније делове, препознавајући став аутора, издвајајући најважније аргументе за и против одређене тезе и изводећи одговарајући закључак.</p>	<p>Језичко стварање:</p> <p>– писање резимеа/сажетка текста.</p> <p>Појмови: резиме/сажетак, правопис.</p>	<p>– Дидактичка вежбања/ игре:</p> <p>На примерима презентованих резимеа ученици одређују садржај и композицију резимеа; уочавају, закључују и изводе дефиницију.</p> <p>На напредном нивоу од ученика се очекује да на основу текста изводе одређене самосталне закључке, резимирају текст, аргументују или обарају одређену тезу. Подразумева се упоређивање текстова сложеније структуре и издвајање важнијих информација. Пошто су задаци везани за сложеније типове текста и јасно аргументовање (може се рећи да су у питању два поступка), њихово решавање се неће очекивати од свих ученика.</p> <p>Ученици имају задатак да, следећи инструкције, напишу резиме о прочитаном уметничком тексту по сопственом избору. Потом ученици у паровима размењују текстове, читају их, указују на правила о писању резимеа (али и на грешке, уколико их има). Остатак часа користи се за анализу и извођење закључака.</p> <p>Домаћи задатак: Писање резимеа о тексту написаном научним стилем.</p>	<p>– пише резиме;</p> <p>– пише резиме и приликом писања користи се (на овом нивоу учења) усвојеним правописним правилима (писање великог слова и интерпункцијских знакова: тачке, упитника, узвичника, запете, тачке са запетом, две тачке, наводника, црте, цртице, апострофа, заграде; писање редних бројева и датума; писање речце <i>не</i>, речце <i>ли</i> и речце <i>нај</i>).</p>

КЊИЖЕВНОСТ

<p>1.</p>	<p>– препознаје и изражајно чита народну и ауторску лирску поезију на српском језику и препознаје основне мотиве;</p> <p>– препознаје стилске фигуре у народној и ауторској лирској песни;</p> <p>– тумачи и вреднује народне и ауторске лирске песме;</p> <p>– доводи у везу нужност примене вантекстовних гледишта са ваљаним и поузданим тумачењем књижевног дела.</p>	<p>Лирика:</p> <p>– тумачење и вредновање текстова народних и ауторских лирских песама на српском стандардном језику.</p> <p>Појмови: лирска народна и ауторска песма, љубавна песма, родољубива песма, основни мотив, композиција, садржај, песничка слика, порука, градација, реторичко питање</p> <p>Примери:</p> <p>Лирске народне песме (избор)</p> <p>„Ave Serbia“ – Јован Дучић</p> <p>„Рибари“ – Алекса Шантић</p> <p>„Можда спава“ – Владислав Петковић Дис</p> <p>„Крај огњишта“ – Сима Пандуровић</p> <p>„Стрепња“ – Десанка Максимовић</p>	<p>– Вежбања за изражајно читање, тумачење и вредновање народне и ауторске лирске поезије на српском језику с постепеним усвајањем основних елемената песме: мотив, песничка слика, композиција, садржај, порука, стилска изражајна средства.</p> <p>Наставник повремено користи аудио или видео-материјал с интерпретацијом песама.</p> <p>– Вежбања за изражајно читање народне и ауторске лирске песме и провера степена разумевања прочитаног садржаја.</p> <p>– Вођење добро осмишљених разговора у вези са саопштавањем личног доживљавања и првих утисака о прочитаној песни, као и о догађају који је у њој описан.</p> <p>– Вежбања која подстичу ученике да у песни откривају и описују мотив, основну поруку, композицију, садржај, стилска изражајна средства;</p> <p>– Одређивање врсте лирске песме путем пажљиво вођене дискусије.</p>	<p>– споро чита народне и ауторске лирске песме на српском језику одговарајућом интонацијом;</p> <p>– течно чита народне и ауторске лирске песме на српском језику одговарајућом интонацијом;</p> <p>– препознаје стилске фигуре у народној и ауторској лирској песни (метонимију, антитезу, градацију, реторско питање, асонанцу, алитерацију);</p> <p>– препознаје и описује стилске фигуре (метонимију, антитезу, градацију, реторичко питање, асонанцу, алитерацију) и одређује њихову функцију у тексту;</p> <p>– уз помоћ наставника издваја примере стилских фигура (метонимија, антитеза, градација, реторичко питање, асонанца, алитерација);</p>
-----------	---	---	---	--

				<p>– самостално издваја примере стилских фигура (метонимију, антитезу, градацију, реторичко питање, асонанцу, алитераацију).</p> <p>– препознаје врсте лирске песме, тумачи и вреднује садржај народне и ауторске лирске песме и препознаје њене основне елементе (композицију и мотив);</p> <p>– тумачи и вреднује народне и ауторске лирске песме доводећи у везу нужност примене вантекстовних гледишта са ваљаним и поузданим тумачењем књижевног дела.</p>
2.	<p>– изражајно чита легендарне народне приче, роман и путопис на српском језику;</p> <p>– тумачи и вреднује садржај легендарне народне приче на српском стандардном језику;</p> <p>– тумачи и вреднује текстове романа на српском стандардном језику;</p>	<p>Епика:</p> <p>– тумачење и вредновање примера текстова легендарне народне приче и њених одлика на српском стандардном језику;</p> <p>– тумачење и вредновање примера текстова романа и његових одлика на српском стандардном језику;</p> <p>– тумачење и вредновање примера текстова путописа и</p>	<p>– Вежбања за читање, доживљавање, тумачење и вредновање легендарне народне приче и вођење разговора о облику и садржају прочитане приче на српском стандардном језику.</p> <p>– Вежбања за читање, доживљавање, тумачење и вредновање романа и вођење разговора о облику и садржају прочитаног романа или одломка романа на српском стандардном језику.</p> <p>– Вежбања за препознавање ликова и њихових особина: учовање и описивање јунака радње, груписање ликова у односу</p>	<p>– споро чита легендарне народне приче, роман и путопис одговарајућом интонацијом;</p> <p>– течно чита легендарне народне приче, роман и путопис одговарајућом интонацијом;</p> <p>– тумачи и вреднује легендарне народне приче на српском стандардном језику;</p>

	<p>– тумачи и вреднује путопис на српском стандардном језику;</p> <p>– доводи у везу нужност примене вантекстовних гледишта са ваљаним и поузданим тумачењем књижевног дела.</p>	<p>његових одлика на српском стандардном језику.</p> <p>Појмови: легендарне народне приче, роман, врсте романа, љубавни роман, пустоловни/авантуристички роман, путопис, ликови, радња, простор, време.</p> <p>Примери:</p> <p>„Рингишпил у мојој глави“ – Драгомир Ђулафић</p> <p>„Хајдуци“ – Бранислав Нушић</p> <p>„Писма из Норвешке“ – Исидора Секулић</p>	<p>на главног јунака (помоћници и противници).</p> <p>– Вежбања за препознавање тумачење и вредновање путописа и његових одлика на српском станадраном језику.</p>	<p>– тумачи и вреднује легендарне народне приче на српском стандардном језику, доводећи у везу нужност примене вантекстовних гледишта са ваљаним и поузданим тумачењем књижевног дела и препознавањем његових одлика;</p> <p>– препознаје врсте романа и тумачи и вреднује текстове романа на српском стандардном језику;</p> <p>– тумачи и вреднује текстове романа на српском стандардном језику, доводећи у везу нужност примене вантекстовних гледишта са ваљаним и поузданим тумачењем књижевног дела;</p> <p>– препознаје, тумачи и вреднује путопис на српском стандардном језику;</p> <p>– тумачи и вреднује путопис на српском станадраном језику, доводећи у везу нужност примене вантекстовних гледишта са ваљаним и</p>
--	--	---	--	---

				поузданим тумачењем књижевног дела.
3.	<p>– изражајно чита драму на српском језику;</p> <p>– описује садржај драме на српском стандардном језику.</p>	<p>Драма:</p> <p>– препознавање драмских текстова на српском језику.</p> <p>Појмови: драма, трагедија, трагични јунак, елементи трагедије.</p> <p>Примери:</p> <p>„Станоје Главаш“ – Ђура Јакшић</p> <p>„Пера Сегединац“ – Лаза Костић</p>	<p>– Вежбања за усвајање и препознавање драмских елемената с примерима драмског текста на српском језику.</p> <p>– Вежбања за читање драмског текста с поделом улога.</p> <p>– Интерпретација драмске ситуације с поделом улога у учионици.</p> <p>– Драматизација књижевног дела. Ученици треба да измисле и напишу дијалоге којих нема у причи и припреме драмску сцену на основу прочитане приче.</p> <p>– Посета дечијем позоришту. Алтернативно: приређивање представе на српском стандардном језику у учионици или приказивање представе на видео-биму.</p>	<p>– споро чита драмски текст одговарајућом интонацијом;</p> <p>– течно чита драмски текст одговарајућом интонацијом;</p> <p>– уз помоћ наставника описује садржај драме на српском стандардном језику и препознаје елементе трагедије (трагични јунак, његово страдање за више циљеве, смрт трагичног јунака);</p> <p>– самостално говори о садржају драме на српском стандардном језику и препознаје елементе трагедије (трагични јунак, његово страдање за више циљеве, смрт трагичног јунака).</p>

Реден број // Редни број	Резултати од учење // Исходи учења Ученикот/ученичката ќе биде способен/а да: // Ученик/ученица ќе бити способен/способна да:	Содржини и поими // Садржаји и појмови	Активности и методи // Активности и методе	Стандарди за оценување на постигнувањата // Стандарди за оцењивање образовних постигнућа Ученикот/ученичката може да: // Ученик/ученица може да:
КУЛТУРА СРБА				
1.	– објашњава значај личности и дела Доситеја Обрадовића за српску историју и културу и говори о неговом животу и стваралаштву.	<p>Историја и развој српског језика (Доситеј Обрадовић):</p> <p>– стицање знања о животу и делу Доситеја Обрадовића.</p> <p>Појмови: српски народни језик, прасловенски језик, народни говор, дијалекат, српски књижевни језик, историја српског књижевног језика, старословенски језик, српскословенски језик, рускословенски језик, славеносрпски језик, Доситеј Обрадовић.</p> <p>Примери:</p>	<p>– Наставник упознаје ученике с животом и делом Доситеја Обрадовића путем препривавања или читања одговарајућих прича и свраћа пажњу на негов значај за српску историју и културу.</p> <p>– Вежбања на часу: Ученици могу да подвлаче непознате речи у изабраном одломку из аутобиографије Доситеја Обрадовића или да задатим речима допуњују припремљени одломак са остављеним празним местима у тексту и сл. Ученици заједно с наставником читају одабране цитате, као и изреке Доситеја</p>	<p>– говори о животу и делу Доситеја Обрадовића;</p> <p>– објашњава значај Доситеја Обрадовића за српску историју и културу;</p> <p>– говори о чињеницама, занимливостима, анегдотата и др. из живота (и дела) Доситеја Обрадовића.</p>

		<p>„Живот и прикљученија“ – Доситеј Обрадовић</p>	<p>Обрадовића, потом их заједнички тумаче и изводе закључке. – Израда пројекта:</p> <p>Предлог активности односи се на групни рад ученика. Ученици треба да осмисле пројекат на којем ће представити своја знања о Доситеју Обрадовићу. Веома је важно да сваки ученик на часу изнесе макар по једну информацију/чињеницу/занимљивост из живота и дела Доситеја Обрадовића. У зависности од услова и жеље радне групе, задатак може бити реализован на пану, плакату или путем пауперпоинт презентације и сл. На крају, свој урађени задатак ученици треба да представе и другим ученицима, наставницима и/или родитељима.</p>	
2.	<p>– објашњава значај личности знаменитих Српкиња за српску историју и културу и говори о њиховом животу и делу.</p>	<p>Знамените Српкиње:</p> <p>– усвајање знања о знаменитим Српкињама, о њиховом животу и делу (по избору).</p> <p>Појмови: Српкиње, историја, култура, Јелена Мрњавчевић (Јефимија), Милица Хребелјановић (кнегиња/царица Милица), Љубица Обреновић (кнегиња Љубица), Георгина Ђука Мандић Тесла, Надежда Петровић, Драга Љочић, Милева Марић Анштајн, Исидора Секулић, Жанка Стокић, Јелисавета Начић, Милунка Савић, Десанка Максимовић, Олга Јеврић и друге.</p>	<p>– Наставник упознаје ученике са знаменитим Српкињама и њиховим делима.</p> <p>Активности ученика су: упознавање с најпознатијим Српкињама, њиховим животом и делом, лично доживљавање; описивање итд. Корелација између различитих предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу учествовати као истраживачи, ствараоци и извођачи. Ученике треба подстицати да се уметнички изражавају и изнађу најприкладније начине за испољавање сопствене креативности. Главни критеријум за избор знаменитих Српкиња о којима ће ученици усвајати</p>	<p>– говори о животу и делу знаменитих Српкиња;</p> <p>– објашњава значај Српкиња за српску историју и културу;</p> <p>– говори о чињеницама, занимљивостима, анегдотама и др. из живота и дела знаменитих Српкиња.</p>

		<p>Примери:</p> <p>„Знамените жене Србије“ – Жика Марковић</p>	<p>знања јесте његова примереност узрасту ученика.</p>	
3.	<p>– препознаје и вреднује композиције српске народне/традиционалне и уметничке/ауторске музике;</p> <p>– препознаје и вреднује композиције српске филмске музике.</p>	<p>Музика:</p> <p>– упознавање са одређеним композицијама српске народне, уметничке и филмске музике.</p> <p>Појмови: музика, српска народна музика, српска уметничка музика, српска филмска музика.</p> <p>Примери:</p> <p>„Густа ми магла паднала“ – народна са Косова и Метохије;</p> <p>„Ој, девојче, Пироћанче“ – народна из Пирота</p> <p>„Ој, Мораво, моје село равно“ – народна из централне Србије</p> <p>Дуње ранке – народна из Срема</p> <p>Кад запјевам ја и сеја мила – народна из Книна</p> <p>„Марш на Дрину“ – Станислав Бинички;</p> <p>„Српкиња“ – Исидор Бајић;</p> <p>„Грлица“ – Стеван Христић</p>	<p>– Наставник упознаје ученике с познатијим композицијама које припадају српској традиционалној и уметничкој музици.</p> <p>–Активности ученика су: слушање музике, лично музичко изражавање; извођење музике и музичко стваралаштво у мери у којој то технички услови и личне могућности ученика дозвољавају. Корелација између различитих предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, ствараоци и извођачи. Ученике треба подстицати да се уметнички изражавају и изнађу најприкладније начине за испољавање сопствене музичке креативности. Главни критеријум за избор песама је примереност песама узрасту ученика у односу на тематику, ритам, артикулацију мелодијских скокова итд. У оквиру ове области пожељно је повезивати покрет и певање кроз извођење народних, музичких и дидактичких игара.</p> <p>Слушање одабраних песама у учионици. Могућа активност: наставник ученицима дели текст песме у којем ће бити испуштене одређене речи, а ученици приликом слушања попуњавају белине одговарајућим</p>	<p>– препознаје композиције српске народне и уметничке музике;</p> <p>– вреднује композиције српске народне и уметничке музике;</p> <p>– препознаје композиције српске филмске музике;</p> <p>– објашњава на који начин музика развија родољубива осећања;</p> <p>– активно учествује у планирању и реализацији музичког дела школских пројеката, приредби и манифестација.</p>

	<p>„Девојко мала“ – из филма <i>Љубав и мода</i>, Дарко Краљић;</p> <p>„За Београд“ – из филма <i>Ко то тамо пева</i>, Војислав Костић;</p> <p>„Пуче пушка“ – из филма <i>Зона Замфирова</i>, Биљана Крстић;</p> <p>„Пукни зоро“ – из филма <i>Монтевидео, Бог те видео</i>, Роберт Пешут Magnifico.</p>	<p>речима из песме које чују. На крају, сви ученици проверавају њен текст и изводе ту песму.</p>	
--	--	--	--

ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

Планирањето на наставата на изборниот предмет Јазик и култура на Србите треба да биде во координација со Наставниот план и програма за овој предмет и да ги опфаќа предвидените содржини од сите тематски подрачја/компоненти (Слушање и говорење, Читање и пишување и Култура на Србите). При одредувањето на бројот на часовите за овој наставен предмет треба да се имаат предвид и работните услови во училиштето во коешто ќе се изведува наставата по овој предмет. Исто така треба да се имаат предвид и потребите и можностите на ученикот, одн. групата ученици. При планирањето на наставата секогаш треба да се почитува одредениот/препорачаниот временски рок за реализација на содржините, како и нивото на постигнувањата.

Сите содржини на оваа програма се меѓусебно поврзани, на тој начин се нуди можност за комбинирање на содржините при нивната реализација. **Одредувањето и формулирањето на наставните содржини преку лингвистички и теорискокнижевни термини исклучително му е наменето на наставникот, додека пак, на ова рамниште од учењето на српскиот стандарден јазик, книжевност и култура учениците би требало да ги запознаваат тие содржини на ниво на препознавање и опишување, но не и да ги дефинираат.**

Тематската целина Слушање и говорење предвидува учениците да се стекнат со компетенции за прераскажување, раскажување и опишување. Наставникот треба добро да ги подготви учениците, пред сè, да ги разликуваат наведените форми на јазичното изразување, а потоа и најмногу внимание да му посвети на опишувањето како најсложена форма јазично изразување на ова ниво од учењето и да ги навикнува учениците да го локализираат она што го опишуваат, да воочуваат и да разликуваат. Се препорачува и увежбување како на усната, така и на писмената дескрипција преку пишување есеи, бидејќи на тој начин се усвојуваат трајни вештини на опишувањето во комуницирањето.

Подрачјето Читање и пишување опфаќа содржини од областа на српскиот јазик и книжевност. Една од најважните цели на ова подрачје е учениците да се оспособат колку што е можно повеќе правилно да се изразуваат на српски стандарден јазик, па се препорачува да се посветат повеќе часови на писменото изразување. Преку содржините на потподрачјето Јазик учениците треба да ги прошират своите знаења за видовите зборови и нивните категории (именки, придавки, заменки, глаголи, честички и извици, односно род, број, лице, начин, падеж, залог), за простата реченица (подмет, прирок, директен предмет и индиректен предмет, прилошки определби) и за употребата на правописната норма и правописот на српскиот стандарден јазик, како и практично да ги применуваат усвоените знаења. Во Програмата се вклучени и содржини во однос на јазично творење, поточно пишување резиме. Видовите зборови на ова ниво и граматичките правила

би требало да се претставени на часовите само преку типични примери и во рамките на препорачаните заокружени тематски целини за проширување на лексичкиот фонд на ученикот. Така, на пример, не треба да се инсистира ученикот да владее со термините – деклинација, конјугација и сл. – туку да ги препознае по основните карактеристики и да ги употребува. Втора важна цел е увежбување на изразното читање преку препорачаните содржини од потподрачјето Книжевност. Таа цел се постигнува преку постепено зголемување на барањата и прилагоден избор соодветни текстови од српската книжевност. Како подготовка за изразното читање, наставникот треба со учениците добро да го протолкува избраниот текст, бидејќи изразното читање по правило се увежбува на претходно обработен и добро разбран текст. Исто така, содржините од тематската целина Читање и пишување може да се комбинираат (лирска песна со честички и извици; драма со плусквамперфект, драма со глаголски залог и сл.), но содржините од ова подрачје може да се комбинираат и со содржините од другите тематски подрачја (на пр. Читање и пишување, содржина: Драма со Слушање и говорење, содржина: Акцентите на српскиот стандарден јазик).

Тематската целина Култура на Србите има за цел учениците да се запознаат со различни сегменти од српската култура: со историјата, народната традиција и културата. Затоа, би требало наставникот добро да се подготви за презентацијата на овие содржини за да учениците се здобијат со колку што е можно повеќе знаења и да можат тие знаења да ги поврзуваат и со содржините од другите наставни предмети. Покрај добрата подготовка, за овие часови исто така се препорачува наставникот да подготви колку што е можно повеќе активности, односно учениците се запознаваат со овие содржини преку интерактивна практична настава, на пр. по пат на изработка проекти, драмски изведби, натпревари, квизови и др.

Преку примерите задачи во колоната Активности и методи се формулирани барањата во поглед на обемот на програмскиот материјал кој учениците би требало да го совладаат, а потоа, соодветно се дефинирани и критериумите за оценување на постигнувањата. При формулацијата на прашањата, барањата и задачите треба да се има предвид и тоа дека со нив се одредени и основни и повисоки нивоа знаења (анализа, синтеза, генерализација и примена).

Наставата мора да биде поставена на таков начин што на секој ученик ќе му се овозможи **повеќе време за усно (и за писмено) изразување** за да се подобри учениковата говорна компетенција, а со цел подобро да го зборува српскиот стандарден јазик. Многу е важно да се почитува и индивидуалната работа, затоа што нивото/степенот на знаењето на јазикот е различно меѓу учениците во едно одделение. Наставникот треба максимално да го мотивира ученикот, притоа користејќи се со соодветни печатени наставни средства, аудио и видео материјали, карти, фотографии, слики, илустрации, апликации, презентации и други наставни средства и помагала.

ПРЕПОРАКИ ЗА ГОДИШЕН ФОНД ЧАСОВИ: 72 часа годишно, два часа седмично.

Слушање и говорење – 12 часа; Читање и пишување – 52 часа (Јазик – 28 и Книжевност – 24); Култура на Србите – 8 часа.

НАСТАВНИ СРЕДСТВА:

- вежбанка или учебник наменет за предметот Јазик и култура на Србите;
- речници и енциклопедии;
- интернет и образовен софтвер;
- списанија за деца;
- аудио и видео материјали;
- други извори за учење (споменици на културата, музеи, домови на културата, библиотеки, кина, театари, национални паркови и др.).

ДИДАКТИЧКЕ ПРЕПОРУКЕ

Планирање наставе изборног предмета Језик и култура Срба треба ускладити с датим Наставним планом и програмом: њиме би у потпуности требало да буду обухваћени предвиђени садржаји свих тематских целина / подручја (Слушање и говорење, Читање и писање, Култура Срба). Приликом одређивања броја часова којим се изражава обим предмета Језик и култура Срба неопходно је имати у виду радне услове у школи у којој ће се изводити настава овог предмета, као и образовне потребе и могућности ученика, односно одељења или групе ученика. У планирању наставе треба се руководити и поштовањем препоручених рокова за реализацију садржаја и имати у виду предложене нивое постигнућа.

Сви садржаји овог програма међусобно су тематски повезани, чиме је понуђена и могућност њиховог комбиновања у извођењу наставе. **Употребљени лингвистички и књижевнотеоријски термини у исказивању и формулисању наставних садржаја намењени су искључиво наставнику, док ученици, на овом степену учења српског стандардног језика, књижевности и културе, појмове из датих садржаја треба да упознају на нивоу препознавања и описивања, а не и да их дефинишу.**

Тематска целина Слушање и говорење предвиђа да ученици овладају компетенцијама за препричавање, причање и описивање. Улога наставника је да добро припреми ученике да пре свега разликују наведене облике језичког изражавања, а затим да највише пажње посвети описивању, као најсложенијем облику језичког изражавања на овом нивоу учења, и навикавању ученика на локализовање онога што описују, уочавају и издвајају. Препоручује се и увежбавање усмене и писмене дескрипције кроз израду есеја, јер се на тај начин усвајају трајне вештине описивања у процесу комуникације.

Тематска целина Читање и писање обухвата садржаје из области српског језика и књижевности. Један од најважнијих циљева ове области јесте да се ученици оспособе да се што више ваљано изражавају на српском стандардном језику, те се препоручује да више часова буде посвећено писменом изражавању. Кроз садржаје ужег подручја Језик ученици треба да прошире своја знања о врстама речи и њиховим категоријама (именице, придеви, заменице, глаголи, речце и узвици, тј. род, број, лице, начин, падеж, активни и пасивни глаголски облици), простој реченици (субјекат, предикат, прави и неправи објекат, прилошке одредбе) и употреби интерпункцијских знакова у складу с правописном нормом српског стандардног језика, као и да практично примењују усвојена знања. Програмом су обухваћени и садржаји везани за језичко стварање, односно писање резимеа. Врсте речи на овом нивоу, као и граматичка правила, требало би обрађивати само на типичним примерима и у склопу препоручених оквирних тематских области за проширивање лексичког фонда ученика. Тако, на пример, не треба инсистирати да ученик влада терминима деклинација, конјугација и друго, већ да их препознаје по основним особинама и у складу са њима употребљава. Други важан циљ јесте увежбавање изражајног читања кроз препоручене садржаје ужег подручја Књижевност. Тај циљ се постиже кроз постепено повећавање захтева и прилагођени одабир текстова из српске књижевности. Као припрему за изражајно читање наставник треба добро да протумачи одабрани текст с ученицима, јер се изражајно читање по правилу увежбава на претходно обрађеном и добро схваћеном тексту. Такође, сви садржаји тематске целине Читање и писање међусобно се могу комбиновати (лирска песма и речце и узвици; драма и плусквамперфекат, роман и активни и пасивни глаголски облици и сл.), садржаји ове целине могу се комбиновати и са садржајима других тематских целина (нпр. Читање и писање, садржај: Драма са Слушањем и говорењем, садржај: Акценти српскога стандарднога језика).

Тематска целина Култура Срба за циљ има упознавање ученика са различитим сегментима српске културе: историјом, народном традицијом и уметношћу. Стога би наставник требало да буде добро припремљен за презентацију поменутих садржаја, како би ученици стекли што више знања, која би касније могли повезивати са садржајима других наставних предмета. Осим добре припреме, за ове часове

се препоручује да наставник предвиди што више активности, односно да се ученици упознају с поменутиим садржајима кроз интерактивну практичну наставу, нпр. путем израде пројеката, драмских изведби, такмичења, квизова и сл.

Кроз примере задатака у колони Активности и методе формулисани су захтеви у погледу обима програмске материје којом би ученици требало да овладају, а сходно томе дефинисани су и критеријуми оцењивања образовних постигнућа. У формулацији питања, захтева и задатака треба имати у виду и то да се њима одређују и основни и виши нивои знања (анализа, синтеза, генерализација и примена).

Настава мора бити заснована на могућности да сваки ученик добије више времена за увежбавање **усменог (и писменог) изражавања**, што би требало да побољша ученикову говорну компетенцију, тј. његово ваљано овладавање српским стандарднојезичким системом. Веома је важан одговарајући приступ индивидуалном раду, јер међу ученицима у одељењу постоје изразите разлике у степену овладавања српским језиком. Наставник мора уложити више труда како би и ученику који слабије познаје српски стандардни језик помогао у превазилажењу грешака насталих, на пример, језичком интерференцијом и др. Наставник треба максимално да мотивише ученика за рад, користећи се одговарајућим штампаним наставним средствима, аудио и видео-материјалом, картама, фотографијама, сликама, илустрацијама, апликацијама, презентацијама и другим наставним средствима и помагалима.

ПРЕПОРУКЕ ЗА ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА: 72 часа годишње, два часа недељно.

Слушање и говорење – 12 часова; Читање и писање – 52 часа (Језик – 28 и Књижевност – 24); Култура Срба – 8 часова.

НАСТАВНА СРЕДСТВА:

- вежбанка или уџбеник намењен предмету Језик и култура Срба;
- речници и енциклопедије;
- интернет и образовни софтвер;
- часописи за децу;
- аудио и видео-материјали;
- други извори за учење (споменици културе, музеји, домови културе, библиотеке, биоскопи, позоришта, национални паркови и др.)

Оценување на постигнувањата на учениците

Дијагностичко оценување (на почетокот на училишната година, за наставникот да ја провери и оцени состојбата во училницата и потребите за работата со учениците, со цел квалитетно планирање и реализација на наставните активности);

Формативно оценување (податоци за постигнувањата на ученикот во сите развојни аспекти во форма на ученичко портфолио);

Микросумативно оценување (оценување на полугодие, а врз основа на формативното оценување);

Сумативно оценување (врз основа на сите претходни оценувања и собрани информации за работата на ученикот за време на целата учебна година во рамките на сите програмски подрачја).

Оцењивање образовних постигнућа ученика

	<p>Дијагностичко оцењивање (на почетку школске године, да би наставник проверио и оценио стање у учионици и потребе рада с ученицима ради квалитетног планирања и реализације наставних активности);</p> <p>Формативно оцењивање (подаци о учениковим постигнућима у свим развојним аспектима у облику ученичког портфолија);</p> <p>Микросумативно оцењивање (полугодишње оцењивање на основу формативног оцењивања);</p> <p>Сумативно оцењивање (на основу свих претходних оцењивања и прикупљених информација о учениковом раду током целе школске године у склопу свих програмских подручја).</p>
<p>Користена литература и извори</p> <p>Коришћена литература и извори</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ненад Вујадиновић, <i>Српскиот јазик како наставен предмет во основните училишта во Република Македонија</i>, докторска дисертација, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје, 2007. 2. Јован Деретић, <i>Историја српске књижевности</i>, Sezam Book, Београд, 2013. 3. Јован Деретић, <i>Културна историја Срба</i>, Evro Book, Београд, 2018. 4. Павле Илић, <i>Српски језик и књижевност у наставној теорији и пракси. Методика наставе</i>, Змај, Нови Сад, 2001. 5. Бранко Јовановић (ур.), <i>Улога образовања и васпитања у развијању хуманистичких, интеркултуралних и националних вредности</i>, Филозофски факултет Универзитета у Приштини, Косовска Митровица, 2014. 6. Јелица Јокановић-Михајлов, Весна Ломпар, <i>Говоримо српски</i>, Уџбеник српског језика за странце, МСЦ, Београд, 2015. 7. Киро Камберски и др. (ур.), <i>Наставникот и квалитетот на образованието</i>, Зборник на трудови од научна расправа, Дом на просветните работници на Македонија, Скопје, 2007. 8. Весна Крајишник, Душанка Звекић-Душановић, <i>Општи стандарди постигнућа за предмет српски језик као нематерњи језик за крај првог и другог циклуса обавезног образовања, општег средњег образовања и основног образовања одраслих</i>, Приручник за наставнике, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2017. 9. Весна Ломпар, <i>Српски с лакоћом</i>, Приручник за предаваче српског језика као страног, МСЦ, Београд, 2017. 10. Јелена Михајловић, <i>Проблемски приступ настави граматике у основној школи</i>, Филозофски факултет, Косовска Митровица, 2019. 11. Зона Мркаљ, <i>Планирање у настави</i>, Српски језик и књижевност у старијим разредима основне школе, Klett, Београд, 2012. 12. Зона Мркаљ, <i>Методичка слагалица</i>, Приручник за наставнике, Српски језик и књижевност у осмом разреду основне школе, Klett, Београд, 2016. 13. Милија Николић, <i>Методика наставе српског језика и књижевности</i>, Завод за уџбенике, Београд, 2010. 14. <i>Правилник о остваривању образовно-васпитног рада у иностранству</i>, Службени гласник РС, бр. 28/2018 од 12. 4. 2018. године.

	<p>15. Марија Ранђеловић, <i>Педагошко мишљење и методолошка култура наставника и васпитача</i>, Институт за економију и право, Београд, 2014.</p> <p>16. <i>Rečnik književnih termina</i>, Institut za književnost i umetnost u Beogradu – Nolit, Beograd, 1985.</p> <p>17. Јудит Холенвегер, Едина Кромпак, <i>Прирачник за наставници. Активности за поддршка на сите ученици во училиште и во училница</i>. Канцеларија на УНИЦЕФ, Скопје, 2018.</p> <p>18. Гордана Штасни, Наташа Добрић, Моња Јовић, Јелена Ангеловски, <i>Приручник за наставнике</i>, Српски језик и књижевност за осми разред основне школе, Едука (https://www.eduka.rs/upload /document/planovi %20i% 20prirucnici/8%20razred/srpski%20jezik/Prirucnik.pdf).</p>
Институција/носител на програмата	Биро за развој на образованието (БРО)
Потпис и датум на донесување на наставната програма	<p>бр. 12-4829/3 28.05.2024 година</p> <p style="text-align: right;">Министер за образование и наука, Doc. Dr. Jeton Shaqiri, с.р.</p>
Датум на ревизија Датум ревизије	